

СПОГАД ПРО ОЛЕСЯ ГОНЧАРА

Нещодавно минуло 75 років від дня народження відомого українського письменника, уродженця Решетилівки, лауреата Національної премії імені Т.Г.Шевченка Олексія Дмитренка. Пропонуємо його спогад про Олесь Гончара

З Олесем Гончарем ми познайомилися особисто. Незабаром «з побажанням творчого щастя» — він подарував мені «Собор», те красиве, перше й найкраще львівське (друкарні «Атлас») видання в супері, що його погромники, прихвосні ватченків, грушецьких, суслових і шамот визнали «красомольним», «ідеологічно шкідливим», піддали анафемі й пустили під ніж. Планувався сто п'ятнадцятитисячний наклад, з'явилося ж — двадцять п'ять тисяч, усі примірники негайно потрапили під арешт. З усесильної ласки самого Петра Шелеста, першого секретаря компартії, авторів дозволили придбати лише сотню книг. У мене, очевидячки, Гончарева реліквія саме з цих, «мічених», особливих.

По тому Олесь Терентійович часто кликав мене до себе. І що вражало — він дбайливо, без пропусків, читав усе, що я друкував у газетах, журналах, книгах. І — що приємно мені було — заше немов пригортав до серця моє слово. А коли з «Літератур-

ки» я перейшов до видавництва художньої літератури «Дніпро», нам з Олесем Терентійовичем випало не раз співпрацювати. Я очолював серію «Романи й повісті», а Олесь Гончар був у нас одним із найбажаніших авторів. То незглибима криниця високої громадянської чесноти, високих літературних знань і захопності в барви неповторної рідної мови — наш толерантний, людяний Олесь Гончар. Незабутній класик.

Я показував мамі його книги з дарчими написами, що зберігав у Решетилівці, і вона тихим поглядом благала, щоб прихилив почергово кожен автограф до її серця, бо з тих рідних рядків, неписьменна, розуміла — відсвічувала щира любов і доброта старшої людини до її сина: «на творче щастя», «на щасливі та славні творчі дороги», «зі всією душею. Ол. Гончар».

А на цьому знімку, що його поцілувала мама, Олесь Гончар у степу. Мабуть, то рання весна, Таврія. Чверть віку тому. Майстер, живий класик української прози в розквіті сил; красиве степове обличчя; розвітрене чорне, наче смола, волосся. Улюблені коричневі кольори вгадуються навіть у чорно-білому знімку. Коричнева шкірянка, з коричневою мережкою шарф, коричневий костюм і такі ж черевики... Пильний-проникливий карий погляд. Таким його пам'ятаю. Такий погляд був ще у Григора Тютюнника — вогненний, жаский.

Мама розуміла все, і я розповідав їй перед тим, несходимим

шляхом, про свої письменницькі, творчі радощі й муки не один вечір і не один день. Розповідав просто, не так, як усе нанизалося в есе — мама ж тільки й знала одну-єдину літеру — хрестик. Хрест — символ колеса, руху, вогню, символ небесного, космічного Сонечка, що зігріває людину та її Землю Небесну. А це так багато, коли ті святині поселяються навіки й горять у твоїй душі.

Срібні останні сльози затремтіли на маминих віях, коли я наблизив до її згасаючих очей велику білосніжну листівку «З Новим роком!» Ця реліквія була чомусь без дати, а значить, відсвічувала в моє майбутнє з кожного Гончарового дня — назавжди:

«Дорогий Олексію! Хай щастить Вам і Вашим близьким.

Ол. Гончар».

Мама всміхнулася тихо, кволо і лагідно, хоч сказати нічого вже не могла.

Так тривало до десятого дня серпня, коли відтруджена, від'ясніла для мене зореку, понесла вона до мого рідного тата теплі спомини про Олесь Гончара, «хрещеного батька» цілого мого літературного покоління, покоління «дітей війни».

То істинно, що слово — енергія, воно непідвладне вмиранню, його щире золото не іржавіє й переборює смерть.

*Олексій Дмитренко
Київ, 25–26 березня, 1998 рік*

Олексій Дмитренко (1978)
Портрет художниці Наталки Чернової